

PÁRBESZÉDEK ELÉ

Egy idő óta világszerte divatba jött a párbeszéd. Azt jelentené ez, hogy szemközt húzódó lövészárkokból most már nem *lövöldözünk* egymásra, hanem *átbeszélünk* egymásnak? Nem. Ki kell jönni a lövészárkokból; le kell számolni egyáltalán mindenféle lövészárkok mentalitással; a lövészárkokat be kell temetni, nem pedig főnntartani, ha pillanatnyilag üresen is, arra az esetre, ha végül mégsem tudnánk szót érteni. Könnyen meglehet, hogy időnkint majd úgy látszik: mégsem tudunk szót érteni. Akkor is folytatni kell. Nem a lövészárkokba visszahúzódva a lövöldözést, hanem a szabad levegőn az eszmecserét. Kezdve, ha kell — és nyilván kell — a legelején: a fogalmak kölcsönös tisztázásán.

Sok félreértés származik a fogalmak tisztázatlanságából. Minden szemléletnek megvan a maga terminológiája; ugyanazok a szavak sokszor ebben is, abban is mást jelentenek. Nem lehet párbeszédet folytatni anélkül, hogy az egyik fél ne tudná, milyen értelemben használja ugyanazokat a szavakat a másik fél.

Nem lehet párbeszédet, legalábbis hasznosat, eredményeset folytatni akkor sem, ha nem vesszük kölcsönösen figyelembe a dolgok időbeliségét. Vagyis azt, hogy a dolgok folytonosan fejlődnek, és velük folytonosan fejlődünk mi is; következőképpen fejlődik, változik a dolgok egymáshoz való viszonya is. Ha az egyik fél a maga *mai* fokáról nem hajlandó tudomásul venni a másik féi szintén *mai* fokát, hanem — könnyebbség okából, tájékozatlanságból, rosszabb esetben esetleg taktikából — annak tegnapi, tegnapelőtti formáját „helyettesíti be” a mai *valódi* helyébe: a párbeszéd szükségszerűen meghiúsul, s a legjobb esetben is párhuzamos monológok meddő szőfecsérlésébe fullad.

Holott éppen az a célunk, hogy a monológokból dialógus legyen. Nem vita, hanem párbeszéd. Dolgok, tények, elvek kölcsönös *tisztázása*; s ebben és ennek következtében egymás kölcsönös *megismerése*. Annak érdekében, hogy a közös ügyet a közös munkában minél nyíltabban, a kölcsönös megbecsülés minél emberibb szellemében szolgáljuk.

A párbeszédnek természetesen szintén megvan a maga etikája, sőt etikettje is. Ez nemcsak azokra vonatkozik, akik egy-egy esetben *de facto* beszélnek, hanem mindazokra is, akik a dialógusban egyáltalán részt vesznek: nem pusztá publikumként, hanem *aktívan*; vagyis úgy, hogy a kérdésben, amiről szó van, maguk is állást foglaljanak. Rájuk is vonatkozik, hogy ne előre eltökélt indulatokkal, eleve rendíthetetlen előítéletekkel kapcsolódjanak bele a dialógusba, hanem azzal az őszinte szándékkal, hogy egy-egy súlyos, esetleg sorsdöntő kérdésben minél alaposabban tisztázódjanak a tények, meg a tények alapján formált nézetek — akár „külső” dolgokról van szó, akár „belsőkről” — s aztán az állásfoglalások ne a jogi elvontságok légüres terében, ne az elfogultságok vakságában, ne állítólagos tabuk védelmében, ne a vélt jólértesültség gőgjében, ne a triumfalizmus önteltségében, hanem minél inkább a tények és dokumentumok tárgyilagos ismeretében, minél több emberi — és részünkről ezenfelül keresztény — felelősséggel történjenek.

Fölöttébb könnyű lenne a dolog, és akkor nem is lenne miről párbeszédet folytatnunk, ha valakinek eleve a kezében lenne a vitathatatlanul érvényes válasz jelen, múlt és jövő valamennyi kérdésére. Ilyen válasz azonban nincs. Ilyen válaszuk a keresztényeknek sincs. A választ minden egyes történelmi esetben nekik is maguknak kell megtalálniuk, kidolgozniuk, megvalósítaniuk. Az Evangélium nem *ad hoc* problémákra alkalmazható és alkalmazandó szabályok, vagy éppen varázsigék gyűjteménye, hanem — és éppen ez a döntő és „nagykorúsító” újsága ebből a szempontból — az a Szellem és Lélek, amit nekünk, keresztényeknek kell az idők minden pillanatában és állapotában személyesen, és személyünkben felelősen megtestesítenünk. „Az Egyház iránt —

mondta nemrégiben egy párbeszédéről elhangzott párbeszédben Yves Congar — bizonyos értelemben sokkal nagyobb lett a közöny. Vagy talán inkább azt kellene mondani: sokkal nagyobbnak látszik. Mert másfelől viszont valódi érdeklődés van a kereszténység iránt, Jézus Krisztus személye iránt, sőt az Egyház iránt is, amennyiben újra visszatér az evangéliumhoz és elismeri fogyatékoságait. *Nagyszerű dolognak tartom, hogy az Egyház elismeri, hogy nem teljesen tökéletes, s a zsinaton bizonyosságot adott róla, hogy nincs minden kérdésre kész válasza, nem totális, nem monolitikus, és így tovább.*

Sokak fülében keményen hangzó, egyesek szerint egyenesen kárhozatos szavak. De akik így gondolják, azok végül, kimondva vagy hallgatólagosan, az egész zsinatot kárhozatos tévedésnek vélik. Igaz, egy zárt szobában ülni, jól tömített ajtókkal-ablakokkal — főként rövid lejáratra — mindig kockázatmentesebb, mint kint mozogni a szabad, éles széljárásban. Eleve ítélni és elítélni mindig könnyebb, mint gondolkodni és vállalni a tévedés kockázatát is. Semmit sem tenni egy-egy pillanatban mindig kényelmesebb, mint habozás nélkül megtenni, amit tenni lehet. Ridegen pálcát törni mindig egyszerűbb, mint a szeretet önfegyelmét gyakorolni. Az egészséges jövőre azonban nem a zárt szobák edzenek, nem a gondolkodásmentes ítélkezés gögje készít föl, nem a tétlenség nevel, és nem a pálcátörés szelleme képesít.

A párbeszéd nem öncél; a párbeszéd célja az egészséges jövő. Kérdéseket intéznek hozzánk „kívülről”, és kérdések merülnek föl „belül” is. A kérdések tisztázásának, esetleg megoldásának módja pedig nem az, hogy kitérünk előlük, vagy hallgatunk róluk. Az sem, természetesen, hogy hebehurgya válaszokat adunk. De ahhoz, hogy a kérdések tisztázódjanak, és hogy ez a tisztázódás esetleg megoldásukhoz is hozzájáruljon, nyilván mindent meg kell tennünk, ami rajtunk áll.

A mi „párbeszédeink” — mind a „külsők”, mind a „belső” — ezt szeretnék szolgálni.

JÉKELY ZOLTÁN VERSE

ANGYALFIA

*Habár csak egy-egy pillanatra érzem igazán,
valami mégis itt lüktet közöttünk
s fájó örömmel ostromol megújra:
A Legnagyobb Szív, mely embert éltetett.*

*Ez a fény is Belőle árad, végső fokon,
s mégha túkrözés is csupán két gyermekszemen:
engem is átjár és betölt. Maga a Kegyelem.*

*Hogy mégsem hallhatom, s érezhetem örökké:
tisztátalan kevélységem a vétkes.
Sárból kunkorodó hullőfejére
nem győzők elégszer rátaposni!*

(1969 karácsonyán)